

ONAFHANKELIJK DEFENSIEMAGAZINE
UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE VERENIGING 'ONS LEGER'

ARMEX

Meer dan 100 jaar op de bres voor de krijgsmacht

**Das Deutsche Heer, de Duitse Landmacht in 2025
Amerikaanse vergezichten; Europese blikvernaauwing
Battlefield tour Grebbeberg**

Defensienieuws

Kolonel b.d. drs. A.E. de Rooij

M1304 ICVVA1 Stryker Infantry Fighting Vehicle verhoogt vuurkracht Amerikaanse infanterie

Op 15 januari van dit jaar ontving de 7e Infanteriedivisie van het Amerikaanse leger als eerste eenheid het M1304 ICVVA1 Stryker Infantry Fighting Vehicle (IFV). De afkorting ICVVA1 staat voor *infantry carrier vehicle double V hull A1*. Deze nieuwste versie van de achtwielige Stryker is voorzien van een op afstand bediende toren met een 30mm Bushmaster snelvuurkanon en een lanceerinrichting voor Javelin antitankraketten. Het is mogelijk het voertuig op termijn te voorzien van een 40mm kanon. Volgens plan zal het Amerikaanse leger voor het einde van dit jaar 269 M1304 Strykers invoeren bij drie zogenaamde Stryker Brigade Combat Teams. Zij vervangen een oudere versie van de Stryker, de M1296 Dragoon. Deze versie is wel uitgerust met een 30mm snelvuurkanon, maar beschikt niet over een lanceerinrichting. Door de invoering van de M1304 wordt de vuurkracht van de betrokken brigades aanzienlijk verhoogd. Door de V-vormige bodem is de M1304 bovendien minder kwetsbaar voor mijnen en 'bermbommen' dan zijn voorganger. De bepantsering is verder verbeterd door het aanbrengen van keramische pantserplaten, extra kevlar tegen scherfwerking en gepantserde zittingen. Dit alles beschermt het voertuig tegen pantserdoorborende projectielen van 14,5mm. De M1304 beschikt over een motor met een vermogen van 450 pk en een verbeterde ophanging om het vervoeren van zwaardere lasten mogelijk te maken. Het 8x8 pantservielvoertuig kan een topsnelheid van 110 km/u bereiken. Het voertuig weegt ongeveer 26 ton, is 6,95 meter lang, 2,72 meter breed en 2,8 meter hoog. De standaard bemanning bestaat uit drie personen (commandant, schutter en chauffeur). Achterin het voertuig is ruimte voor nog negen personen.

Bron: Army Recognition

Met de invoering van de M1304 ICVVA1 Stryker worden de vuurkracht en bescherming van de betrokken eenheid vergroot. Foto: US DoD

de LHD Trieste is overgedragen aan de Italiaanse marine. Foto: Marina Militare Italiana

Saoedi-Arabië wil honderd Turkse Kaan jachtvliegtuigen kopen

Volgens berichten die eind december vorig jaar in de pers verschenen, is Saoedi-Arabië onderhandelingen met Turkije gestart over de verwerving van honderd Kaan vijfde generatie gevechtsvliegtuigen. Deze toestellen zouden dienen als vervanging van de F-35, die Saoedi-Arabië, ondanks dat het land hier al sinds 2012 pogingen toe doet, nog steeds niet heeft kunnen aanschaffen. Saoedi-Arabië is niet het enige land dat interesse heeft in de Kaan, ook Oekraïne zou geïnteresseerd zijn. Het vliegtuig is daarnaast aangeboden aan Maleisië en de verwachting is dat tot 2028 minstens twintig toestellen zullen worden geleverd aan de Turkse luchtmacht. In januari van dit jaar sloot Turkije een overeenkomst met Pakistan om het toestel gezamenlijk te gaan produceren.

Het Kaan-programma is gestart in 2016, heeft een budget van bijna 1,1 miljard euro en is bedoeld om in een opvolger te voorzien van de ouder wordende F-16. De Kaan is ontwikkeld met diverse internationale partners, zoals BAE Systems en Rolls Royce. Het betrekken van de Turkse industrie staat echter voorop. Het toestel heeft diverse geavanceerde kenmerken, waaronder de mogelijkheid tot *supercruise* (langdurig supersonisch vliegen zonder gebruik van de naverbrander) en *stealth* eigenschappen. Het wordt uitgerust met in Turkije ontwikkelde munitiesoorten, zoals de Gökdoğan en Bozdoğan lucht-lucht raketten. Het toestel is ontworpen voor zowel lucht-overwichts- als *multirole* operaties.

De Kaan beschikt over twee motoren. Het vliegtuig is 21 meter lang en heeft een spanwijdte van veertien meter. De hoogte bedraagt zes meter. De Kaan kan een snelheid bereiken van Mach 1,8. De maximale vlieghoogte bedraagt 55.000 voet (ruim 16,5 km) en het heeft een bereik van ongeveer 1.100 km. De radar van de Kaan kan doelen tot op honderd km onderscheiden. De *stealth* eigenschappen worden vergroot door het interne wapenruim, dat een capaciteit heeft van meer dan 6.000 kilo.

Bronnen: Army Recognition, Wikipedia

Het Kaan gevechtsvliegtuig. Foto: Wikimedia Commons, Dimir

Italiaanse marine stelt helikoptercarrier Trieste in dienst

Tijdens een ceremonie aan boord van het schip op 7 december 2024 heeft de Italiaanse marine de *landing helicopter dock* (LHD) Trieste in dienst gesteld. Een contract voor de bouw ter waarde van 1,1 miljard euro werd afgesloten in 2015. De bouw van het schip begon in 2017. De Trieste werd te water gelaten in mei 2019 en in augustus 2021 begonnen de proefvaarten. De Trieste is een helikoptercarrier, maar ook in staat met STOVL-vliegtuigen (*short take off and vertical landing*) als de F-35B te opereren. Daarvoor is het schip uitgerust met een zogenaamde skischans. Het vervangt de Giuseppe Garibaldi - die uit de jaren tachtig stamt - en is met een waterverplaatsing van 38.000 ton het grootste schip van de Italiaanse marine.

De Trieste is 245 meter lang en 55,5 meter breed. De bemanning bestaat uit 360 personen, maar het schip heeft een accommodatie voor meer dan 1.000 mannen en vrouwen. De gecombineerde aandrijving bestaat uit twee gasturbines, twee dieselmotoren en twee elektromotoren. Hiermee worden twee schroeven aangedreven. De maximum snelheid is 25 knopen (ruim 45 km/u) en met een kruissnelheid van zestien knopen (dertig km/u) is het bereik 7.000 zeemijl (13.000 km).

Het dek onder de hangar kan deels onder water worden gezet. Hierdoor is er ruimte voor landingsvoertuigen en kunnen vanaf de Trieste amfibische operaties worden uitgevoerd. Daarnaast beschikt de Trieste onder het vluchtdak over twee grote ruimtes voor de opslag van goederen en het parkeren van voertuigen.

Bronnen: Janes, Wikipedia

Op de korrel

Groenland, Oekraïne en de Europese strategische onafhankelijkheid

Jurre Kok en Heleen Lok

Deze keer treft u op deze bladzijde geen column van mijn hand aan. Medio april kreeg Armex onderstaande tekst over een actueel onderwerp aangeboden. De auteurs zijn werkstudenten bij het Kenniscentrum Logistiek van de Koninklijke Landmacht. Ik maak deze keer graag plaats voor deze twee jonge (tijdelijke) defensie medewerkers. Ad de Rooij, Hoofdredacteur Armex

De ontmoeting in het Oval Office tussen Zelensky, Trump en Vance in februari liep uit op een fiasco. De gevolgen: de militaire steun is gepauzeerd, Amerikaans isolationisme is weergekeerd, en de trans-Atlantische band is permanent beschadigd. Met andere woorden, kan Europa vertrouwen dat Trump & co zich gaan houden aan Artikel 5 van het Noord-Atlantisch Verdrag, terwijl de Amerikanen bijvoorbeeld toenadering zoeken tot Europa's grootste bedreiging en sancties hebben opgelegd aan het Internationaal Strafhof? Europa moet een inhaalslag maken om haar vrede, veiligheid en onafhankelijkheid van autoritaire leiders te waarborgen.

Rond dezelfde tijd begonnen op initiatief van de Britse premier Starmer grootschalige onderhandelingen en presenteerde Von der Leyen het ReArm Europe Plan, waarin gepleit wordt om ongeveer 800 miljard euro aan nieuwe investeringen in de Europese Defensie te doen. De Europese overheden worden eindelijk wakker. Om Europese strategische onafhankelijkheid te garanderen, is een gedeeltelijke loskoppeling van de Amerikaanse industrie, Amerikaans materieel en de ondersteunende systemen noodzakelijk. Dit kan enkel effectief geactualiseerd worden door het investeren in de Europese industrie.

Om de industriële renaissance te realiseren is een ongelooflijke hoeveelheid kritieke ruwe grondstoffen nodig. Mede door de energietransitie en technologische ontwikkelingen van de afgelopen jaren stijgt de vraag naar kritieke grondstoffen explosief. Helaas zitten de kritieke grondstoffen maar minimaal in de Europese bodem en is de winning ongelooflijk smerig en ingewikkeld.

In tegenstelling tot Europa is het Witte Huis al stappen aan het zetten om kritieke grondstoffen op een 'bijzondere' manier veilig te stellen. De mogelijke deal tussen de VS en Oekraïne gaat immers gedeeltelijk over Amerikaans eigendom over de gewonnen grondstoffen in Oekraïne; en door klimaatverandering is de toegang tot enkele kritieke grondstoffen in Groenland mogelijk. Mede hierdoor is de steun van de VS voor Oekraïne direct gekoppeld aan de vraag naar kritieke grondstoffen en verklaarde Trump in de *state of the union* dat de Amerikanen 'Groenland op de een of andere manier zullen bemachtigen'. Voor de realisatie van Europese strategische onafhankelijkheid op het gebied van veiligheid en Defensie, de energietransitie en de groene her-industrialisatie is het vitaal dat Groenland en Oekraïne niet het slachtoffer worden van Amerikaans of Russisch imperialisme.

Om Rusland te weerhouden van meerdere invasies in Oost-Europa en om Oekraïne een zo goed mogelijke positie te geven aan de onderhandelingstafel, moet Europa de steun opschalen. Om de Russen af te schrikken is het noodzakelijk dat na een bestandsovereenkomst Oekraïne en Europa integreren op politiek, economisch en defensiegebied. Dit moet resulteren in economische vooruitgang wat, in combinatie met de Oekraïense ruwe kritieke grondstoffen, essentieel is voor de wederopbouw van Oekraïne en de groene industriële wedergeboorte van Europa.

De situatie rond Groenland is complexer. Alhoewel niemand de bereidheid van het Witte Huis omtrent de militaire overname exact kan inschatten, mag en wil Groenland niet het slachtoffer worden van de Amerikaanse grootheidswaanzin. Als Nederland op een soortgelijke 'Trumpesque' manier zou redeneren, dan kunnen ook wij Groenland bescherming bieden tegen de Amerikanen. Qua inwonersaantal is Groenland immers te vergelijken met de gemeenten Den Helder, Doetinchem of Woerden. Stel je voor, Nederland promoot een referendum waarin Groenland de keuze heeft om zich aan te sluiten bij het Koninkrijk der Nederlanden en het dezelfde status krijgt als een deel van het Caribisch gebied. Dit initiatief zal het Rijk 'slechts' zestig miljard euro kosten, wat makkelijk geleend kan worden op de kapitaalmarkt. Deze lening wordt vervolgens dubbel- en dwars terugverdiend door middel van de controle over de kritieke grondstoffen en handelsroutes die vrijkomen door klimaatverandering. Als laatste kunnen we Groenland omdopen tot Texel-Noord.

Dit voorstel is natuurlijk absurd: het is een verkapt vorm van imperialisme en het houdt totaal geen rekening met het zelfbeschikkingsrecht van de Groenlanders. Het is echter een realiteit dat de toegang tot kritieke grondstoffen die nodig zijn voor de energietransitie, technologische ontwikkelingen en de weg naar strategische onafhankelijkheid voor Europa problematisch is.

Gelijkaardige overeenkomsten met Oekraïne en Groenland bieden een sleutel om het probleem op te lossen. In plaats van mee te gaan in de nieuwe Amerikaans-Russische as binnen internationale relaties, moet Europa actief zoeken naar alternatieve oplossingen voor de afhankelijkheid voor kritieke grondstoffen. Door diverse overeenkomsten aan te gaan buiten de directe invloedssfeer van de VS, kan Europa zich verzekeren van een stabiele aanvoerlijn en zijn afhankelijkheid verkleinen. In combinatie met de ontwikkeling van alternatieve technologieën die niet afhankelijk zijn van bepaalde kritieke grondstoffen, resulteert dit in een versneld proces van onafhankelijkheid. Hierdoor kunnen de groene energietransitie, vrede, welvaart, veiligheid en vooruitgang van de democratische wereld worden gegarandeerd voordat het te laat is.

Verder in dit nummer

Op de vorige bladzijde hebt u het eerste deel van het **Defensienieuws** kunnen lezen. Het tweede deel treft u aan op bladzijde 19. Op de bladzijden 4 – 7 beschrijft Beaudine Tjerks onder de titel **Battlefield tour Grebbeberg, Leren van een historische veldslag** hoe zij als student haar deelname aan deze *battlefield tour* voor landmacht officieren heeft ervaren. Ook beschrijft en analyseert zij de Slag om de Grebbeberg van mei 1940. Onze columnist Kees Homan analyseert op de bladzijden 8 – 10 het doen en laten van de Amerikaanse president Trump in **Onvoorspelbaar beleid**. Daarna gaat uw hoofdredacteur op de bladzijden 11 - 13 in op **Das Deutsche Heer, de Duitse Landmacht in 2025**. In zijn column op de bladzijden 14 en 15 gaat László Marác in op de verschillen tussen de Amerikaanse en Europese internationale politiek in **Amerikaanse vergezichten; Europese blikvernuwing**. Tot slot treft u op de bladzijden 16 – 18 na lange tijd weer een bijdrage aan van Jan van den Berg. In zijn artikel **Aandacht voor de Atlantikwall** gaat hij in op de resten van dit verdedigingsstelsel die nog in ons land te vinden zijn. Ook bespreekt hij het onlangs verschenen boekwerk *De Atlantikwall Atlas - Het Duitse verdedigingssysteem in Nederland 1940-1945*.

Foto voorpagina: Een Puma infanteriegevechtsvoertuig van das Deutsche Heer. Foto: Bundeswehr
Het colofon kunt u vinden op https://onsleger.nl/armex_ons_leger_magazine/

Battlefield tour Grebbeberg

Leren van een historische veldslag

Beaudine Tjerks*)

Om hedendaagse militaire ontwikkelingen te kunnen begrijpen moet je soms het verleden onder ogen kunnen zien. Tijdens de Module Landoptreden, de vooropleiding van de Koninklijke Landmacht voor de cursus Hogere Defensie Vorming, krijgen de cursisten inzichten uit de militaire geschiedenis en ontwikkelen hun bewustzijn van het verleden. In dit artikel zal de 'battlefield tour' Grebbeberg (Meidagen 1940) centraal staan. Welke lessen kunnen militairen trekken uit deze historische casus van 85 jaar geleden?

Het is donderdag 23 januari 2025 en voor een selecte groep majoors staat de *battlefield tour* Grebbeberg op het programma. Deze tour is in vergelijking met de andere lesdagen te velde, die deze groep volgt, een uitzondering. Waar normaal een opdracht aan de tour gekoppeld is, zoals het plannen van operaties en het verzorgen van presentaties, hoeft dit vandaag niet. Centraal staat deze keer de vaderlandse geschiedenis, met een informele les in de buitenlucht waarbij de historische gang van zaken aan bod komt en de slachtoffers worden herdacht. De presentaties worden gegeven door de docenten militaire geschiedenis van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH), Dion Landstra en Serge Blom.

Grebbelinie

De tour begint met een uitleg over de indeling van de Grebbelinie ten tijde van de Duitse invasie van Nederland. Drie stroken in het gebied tussen Rhenen en Wageningen moesten in mei 1940 voor de verdediging zorgen. De eerste linie bestond uit voorposten. De voorpostenstrook had tot doel om de eerste aanvallen op te vangen, zodat de troepen in de Grebbelinie zich gereed konden maken voor de komende strijd. Ter hoogte van de Grebbeberg was dit extra belangrijk aangezien het terrein daar vanwege zijn hoogte niet onder water kon worden gezet. Hierna zou de vijand stuiten op de tweede strook, de hoofdweerstandstrook, die bestond uit een frontlijn en een stoplijn. Qua verdediging was dit de sterkst bemande en bewapende strook, mede door kazematten en ondersteuning van artillerie [1]. De frontlijn zou hardnekkig worden verdedigd. Toch hield men er rekening mee dat de vijand in de hoofdweerstandstrook kon binnendringen. Deze zou dan gestopt moeten worden voor de stoplijn. Vanuit de stoplijn zouden dan plaatselijke tegenaanvallen de binnengedrongen vijand moeten verslaan en de frontlijn herstellen. Tot slot was er de zogenoemde ruglijn, die in tegenstelling tot de andere stroken veel minder sterk werd verdedigd. Hier zouden reserves van het 11e Legerkorps zich concentreren om vervolgens een tegenaanval uit te voeren om de vijand uit de hoofdweerstandstrook te verdrijven.

Slag om de Grebbeberg

Na de uitleg over de opzet van de Grebbelinie besteden de NIMH-docenten aandacht aan de chronologische ontwikkeling van de situatie van de oorlogsdagen 10 t/m 13 mei 1940. Nederland had de verwachting dat het een neutrale positie zou kunnen innemen, zoals in de Eerste Wereldoorlog, mocht er een oorlog uitbreken. Hierdoor werd er weinig geïnvesteerd in het Nederlandse leger. Toen het dreigingsbeeld van Duitsland verslechterde werd er meer geld beschikbaar gesteld, maar dit was bij lange na niet genoeg. Ook was Nederland aangewezen op een zeer verouderd wapenarsenaal, had het onvoldoende bewapening, geen zelfstandige luchtmacht en te weinig troepen [2]. In drie dagen tijd wisten de Duitsers de Grebbelinie daardoor te doorbreken. Dit begon op 10 mei 1940 toen de Duitsers Nederland binnenvielen. Zij gebruikten snelle, mobiele tactieken en konden in een relatief korte periode tot het Nederlandse verdedigingsgebied doordringen. In de nacht van 10 op 11 mei nam de Duitse artillerie de voorpostenstrook in de Grebbelinie reeds onder vuur. Daarna voerden de Duitsers, die gebruik maakten

De strategische verplaatsingen van de Duitsers. Afbeelding: NIMH

In drie dagen tijd wisten de Duitsers de Grebbelinie te doorbreken

*) Over de auteur

Beaudine Tjerks is bachelor student Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. Als onderdeel van haar stage bij het NIMH heeft zij deel mogen nemen aan de *battlefield tour* bij de Grebbeberg.

van gedecentraliseerde commandovoering en van luchtsteun (die plaatsvond op de laatste dag), directe aanvallen en flankaanvallen uit op de Grebbelinie. Aan Nederlandse zijde had men te maken met onvoldoende versterkingen en gebrekkige communicatie. Op 12 mei drongen de Duitsers onder dekking van zwaar artillerievuur de frontlijn binnen. In de avond van 12 mei 1940 slaagde een Duitse commandant met een gedeelte van zijn eenheid erin ook de stoplijn te doorbreken. De volgende dag sloegen de Duitsers een grote Nederlandse tegenaanval af wat resulteerde in de val van de Grebbelinie. Vanwege laaghangende grondmist konden de Nederlandse troepen vanuit de Grebbelinie terugvallen op de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Diezelfde dag werd Rotterdam gebombardeerd, wat uiteindelijk leidde tot de capitulatie van Nederland.

Overheidsfalen

Wanneer de groep aankomt bij de eerste locatie van de tour zien we niets dan weilanden. Hoewel het moeilijk te verbeelden is, lag hier de voorpostenstrook. Om toch een beeld te schetsen van de situatie wordt een kaart gebruikt. Daarnaast kijkt de voorpostenstrook, met haar sloten, prikkeldraad en bomen op het eerste gezicht een stevig verdedigingssysteem dat een opmars zou moeten kunnen vertragen. Het beeld verandert echter wanneer wordt uitgelegd dat de hindernissen ook nadelen met zich meebrachten voor de Nederlandse verdedigers. De bomen en andere obstakels beperkten het zicht en belemmerden de bewegingen van Nederlandse eenheden in de voorste strook. Dit maakte de troepen kwetsbaar voor verrassingsaanvallen. Daarnaast bleek de voorbereiding van de Nederlandse verdediging gebrekkig, voornamelijk door bureaucratische vertragingen. Hieronder wordt verstaan het te laat kappen van bomen en het uitzetten van een stoomgemaal.

Verder had de Nederlandse overheid doelbewust een gekozen voor de inzet van een klein deel van de mannelijke bevolking voor de verdediging van Nederland. Dit kwam voort uit de verwachting dat Duitsland de Nederlandse neutraliteit niet zou schenden. Daarnaast vertrouwde Nederland veel op de bestaande verdedigingslinies. Toen de mobilisatie in 1939 eenmaal op gang was gekomen waren de meeste stellingen en linies nog niet ter verdediging ingericht. Dit zorgde ervoor dat de meeste tijd van de soldaten in beslag genomen werd door de aanleg van veldversterkingen en loopgraven, in plaats van trainingen [3].

Gevechtsbereidheid

De gevechtsbereidheid van de Nederlandse soldaten tijdens de Slag om de Grebbeberg werd dan ook sterk beïnvloed door een combinatie van onvoldoende voorbereiding en de mentale druk die de situatie met zich meebracht. Dit wordt duidelijk als we de Grebbeberg zijn opgelopen.

Op 10 mei, toen een Duitse divisie het 4e Regiment Huzaren van de Veluwe had verdreven, werd de mededeling verspreid dat de Duitsers gebruik maakten van bijzonder goed gecamoufleerde gevechtsskleding. De inzet van camouflagekleding zorgde voor verwarring en verhoogde de spanning in de Nederlandse stellingen. De aanwezigheid van de goed verborgen vijand leidde tot onzekerheid en veel soldaten hadden moeite om nog goed te slapen, wat hun gevechtswaarde verder ondermijnde [4].

Tijdens de tour wordt tevens het onderwerp van de 'witte vlaggen' besproken, waaruit blijkt hoe de voorbereiding van de Nederlandse troepen tekortschoot. Sommige soldaten hielden witte vlaggen omhoog, een teken van overgave, terwijl de strijd nog in volle gang was. Dit zou officieel betekenen dat de soldaten zich wilden overgeven. In werkelijkheid werd de witte vlag echter soms gebruikt als middel om zich terug te trekken en bij andere eenheden aan te sluiten. Deze verkeerde interpretatie van het symbool leidt tot discussie onder de cursisten, die zich afvragen hoe dit heeft kunnen gebeuren, aangezien de officiële betekenis van de witte vlag algemeen bekend zou moeten zijn. Als verklaring wordt de naïviteit van de toenmalige militairen gegeven, die soms onwetend en impulsief handelden zonder volledig beseft van de consequenties. Bovendien waren veel van de (dienstplichtige) soldaten voorafgaand aan de Slag om de Grebbeberg niet goed voorbereid op de specifieke locatie, met uitzondering van een paar officieren die enigszins bekend waren met het terrein. Dit vergrootte de onzekerheid en droeg bij aan de verwarring tijdens de gevechten.

Een gereconstrueerde loopgraaf in de Grebbelinie bij Rhenen. Foto: auteur

Het laatste gevecht in de Grebbelinie. Huzaren en marechaussees verdedigen het viaduct te Rhenen. Afbeelding: huzarenvanboreel.nl

Een kanon van 8 brons tijdens een proefneming in 1939. Nederland was aangewezen op een zeer verouderd wapenarsenaal. Foto: Wikimedia Commons, Beeldbank NIMH

Op 12 mei, rond tien uur 's avonds, kwam het tot een dramatisch keerpunt toen *Obersturmbannführer* (luitenant-kolonel van de SS) Wäckerle met zijn eenheid de stoplijn doorbrak en zich in de steenfabriek 'De Stoomhamer' vestigde. Een tegenaanval van de Nederlanders zorgde ervoor dat de Duitsers daar tijdelijk kwamen vast te zitten. Hoewel het gat in de lijn uiteindelijk werd gedicht, leidde de aanwezigheid van Duitse troepen achter de stoplijn tot paniek bij de Nederlandse soldaten. Dit resulteerde in de massale vlucht van honderden soldaten die hun posten verlieten, wat de gevechtskracht van de verdediging verder aantastte [5].

Deze gebeurtenissen benadrukken het belang van een gedegen opleiding en training van zowel de tactische als de mentale paraatheid van militairen in gevechtssituaties. Het ontbreken van voldoende mentale weerbaarheid, samen met een gebrek aan ervaring en voorbereiding, had een negatieve invloed op de effectiviteit van de Nederlandse verdediging. Bovendien had de politieke besluitvorming in voorgaande jaren directe gevolgen voor de uitvoering van de operatie gehad. De beperkte voorbereiding en het gebrek aan heldere strategische keuzes belemmerden de Nederlandse strijdkrachten en vergrootten de verwarring onder de troepen tijdens de Slag om de Grebbeberg.

'Situational awareness'

De gebeurtenissen tijdens de Slag om de Grebbeberg benadrukken niet alleen het gebrek aan gevechtskracht en militaire effectiviteit bij de Nederlandse troepen, maar ook het falen in *situational awareness*, dat de verdediging verder ondermijnde. De NIMH-docenten leggen dit uit op drie niveaus.

Allereerst de perceptie van de situatie, ofwel het verzamelen van informatie en het begrijpen van de omstandigheden. In de beginfase van de strijd had Nederland een redelijk goed overzicht van de Duitse opmars en posities. Hoewel er geen verkenningsvliegtuigen beschikbaar waren, speelde het 4e Regiment Huzaren een belangrijke rol in het verspreiden van informatie, zij het via geruchten. Toch werd de aanval op de Grebbelinie door de Nederlanders sterk onderschat. De schaal en snelheid van de Duitse opmars waren ongekend, wat de situatie veel ernstiger maakte dan aanvankelijk werd ingeschat.

Daarnaast het begrip van de situatie. Hoe werd de verzamelde informatie geïnterpreteerd om de gevechtssomstandigheden te begrijpen? Doordat de Duitse opmars onderschat werd, had dit een direct gevolg op het begrip van de situatie. Vooral de omvang van de aanval werd onderschat. Zo had de commandant van het 11e Legerkorps van het Nederlandse veldleger, generaal-majoor Harberts, de indruk dat er slechts zwakke Duitse eenheden voor de Grebbeberg waren gearriveerd. Dit bleek onjuist te zijn. Dat de Nederlanders de voorpostenstrook hadden verlaten zou volgens Harberts komen door lafhartigheid, niet door de krachtige Duitse opmars. De generaal was daarom in de veronderstelling dat één infanteriebataljon genoeg zou zijn om de voorpostenstrook terug te winnen. Dit lukte vervolgens niet [6].

De impact van een onjuiste perceptie werd duidelijk toen reserve-majoor J.H.A. Jacometti, commandant van het 2e Bataljon van het 8e Regiment

JU-87 'Stuka' duikbommenwerpers in actie. Op de laatste dag zetten de Duitsers luchtsteun in: Foto: worldhistory.org

Nederlandse militairen trainen met luchtdoelmitrailleurs. Nederland vertrouwde te veel op verouderde verdedigingssystemen. Foto: NIMH

De Slag om de Grebbeberg toont de beperkingen van statische verdedigingsstrategieën

Cursisten tijdens de 'Battlefield tour' bij de restanten van de stoplijn. In de avond van 12 mei 1940 slaagde een Duitse commandant erin met een gedeelte van zijn eenheid ook deze lijn te doorbreken, foto: auteur

Infanterie, besloot een tegenaanval te doen op basis van zijn eigen inschatting van de situatie. Jacometti zag de dreiging en besloot te handelen, maar het gebrek aan nauwkeurige informatie leidde tot een miscalculatie van de vijandelijk sterkte. Jacometti's handelen kan als voorbeeld gezien worden voor het laatste niveau van *situational awareness*, namelijk de projectie van de situatie. Hieronder wordt verstaan het vermogen om de toekomstige ontwikkeling van de situatie (het gevecht) te voorspellen en er vervolgens op te anticiperen. Hierbij kan niet gezegd worden dat Jacometti de situatie onderschatte, integendeel. Echter, de manier waarop hij anticepeerde was onjuist. Zijn handelen was niet in overeenstemming met de geldende tactische voorschriften, die luiden dat wanneer er werd gevochten binnen een stelling, de aanval eerst gestopt zou moeten worden. Na ordeherstel mocht er overgegaan worden tot een tegenaanval. Het gebrek aan coherent overzicht in combinatie met de slechte communicatie naar de manschappen, leidde ertoe dat Jacometti per ongeluk door zijn eigen troepen werd beschoten en vervolgens bij het eerste vuurcontact met de tegenstander sneuvelde [7]. Dit illustreert de gebrekkige wisselwerking binnen de *command & control*-keten – het vermogen van commandanten om besluiten te nemen en deze effectief te communiceren naar de troepen [8].

Aan de hand van dit voorbeeld wordt de groep cursisten duidelijk gemaakt dat het hebben van een volledig beeld van de situatie van belang is, niet alleen op het moment zelf maar ook voor toekomstige ontwikkelingen.

De toepassing van de Franse doctrine

Tijdens de tour op de Grebbeberg wordt meermaals verwezen naar de Franse militaire doctrine, waarmee het Franse strategische en algemeen militair denken in de periode 1914-1940 wordt bedoeld. Die doctrine was gericht op het vasthouden van verdedigingslijnen om zo de tegenstander in een statisch gevecht te houden, zoals veel voorkwam in de Eerste Wereldoorlog. Aan het succes van deze doctrine zouden drie elementen ten grondslag liggen: een uitgebreide verdedigingslinie in de diepte, een grote hoeveelheid artillerie en het hebben van een tactische luchtmacht [9].

Hoewel Nederland destijds een poging deed de Franse doctrine over te nemen, waren er duidelijke verschillen. Ten eerste in het toepassen van de defensieve doctrine, de statische lineaire verdediging (voorpostenstrook, frontlijn en stoplijn) die de tegenstander zouden moeten afremmen. De Nederlandse krijgsmacht had dit uitgangspunt in zekere mate overgenomen. Zo ging Nederland ervan uit dat de frontlinie de vijand moest vastzetten, aangezien deze linie beschikte over vele permanente versterkingen en gevechtsondersteunende wapens. Mocht de vijand toch door de frontlinie weten te breken, dan zou hij op de stoplijn stuiten en van daaruit zou het Nederlandse leger de vijand moeten terugdringen en de situatie weten te herstellen. Toch bleek dit plan in de praktijk niet succesvol te zijn.

Ten eerste was de afstand tussen de front- en stoplijn in Nederland kleiner dan gewenst. In Nederland was dit vaak slechts vijfhonderd meter, terwijl de doctrine uitging van een grotere afstand om zo de tegenstander effectief met artillerie onder vuur te nemen, zonder gevaar te vormen voor de manschappen in de stoplijn [10]. Daarnaast waren er geen verbindingsoopgraven aangelegd om een eventuele Duitse inbraak in de hoofdweerstandstrook af te grendelen. Dit had tot gevolg dat verplaatsingen en het sturen van versterkingen over open veld moesten plaatsvinden [11]. Wanneer Nederland deze lineaire indeling van de verdediging wel correct had toegepast, dan was er nog steeds sprake van sterk verouderde en onvoldoende artillerie.

Inmiddels staat de groep op het Ereveld en maakt zich gereed voor de herdenking. Serge Blom sluit de tour af door nog eenmaal de verhouding tussen componenten van *fighting power* (zoals beschreven in de hedendaagse doctrine) aan te kaarten. Deze componenten zijn de mentale component (leiderschap en moreel), de conceptuele component (doctrine) en de fysieke component (training en middelen). Vanuit de groep cursisten ontstaat nu een discussie 'in hoeverre de conceptuele component verkeerd was uitgevoerd?' De één concludeert kort maar krachtig dat Nederland de doctrine totaal verkeerd heeft uitgevoerd. Een andere cursist vindt de middenweg door te zeggen: "de doctrine is gekoppeld aan de middelen die je tot je beschikking hebt". Hiermee wordt duidelijk dat de componenten van *fighting power* altijd met elkaar in balans moeten zijn.

Conclusie

Conclusie van de dag is dat de Slag om de Grebbeberg belangrijke inzichten biedt die nog steeds relevant zijn voor moderne militaire operaties. Een van de belangrijkste lessen is het gevaar van politieke zuinigheid en verwaarloosde voorbereiding. Nederland vertrouwde te veel op verouderde verdedigings-systemen en onderschatte de veranderende geopolitieke situatie, wat leidde tot manschappen die onvoldoende getraind waren. Dit onderstreept het belang van een realistische strategische dreigingsanalyse voor legervorming en het voortdurend moderniseren van militaire capaciteiten.

Daarnaast blijkt hoe cruciaal mentale weerbaarheid en gevechtsbereidheid zijn voor militairen. De verwarring onder de Nederlandse troepen op de Grebbeberg beïnvloedde hun effectiviteit, wat het belang van duidelijke commandovoering, situationeel bewustzijn en goed getrainde, mentaal sterke eenheden benadrukt.

Verder toont de Slag om de Grebbeberg de beperkingen van statische verdedigingsstrategieën. Het vertrouwen op een rigide verdedigingslinie, geïnspireerd door de Franse doctrine uit de Eerste Wereldoorlog, bleek onhaalbaar door gebrekkige uitvoering en infrastructuur. Dit benadrukt de noodzaak voor flexibiliteit, mobiliteit en aanpassingsvermogen in militaire strategieën.

Militaire operaties hangen dus niet alleen af van technologische superioriteit of materiële middelen, maar zeker ook van de bereidheid om te anticiperen op veranderende omstandigheden, effectief te communiceren en te reageren op de complexiteit van het gevechtsveld.

Het Militair Ereveld op de Grebbeberg. Foto: Wikimedia Commons, HenkvD

Eindnoten

- [1] Saskia Minjon, *Slag om de Grebbeberg: strijd om Wageningen en Rhenen in mei 1940* (Utrecht: Stichting Matrijs, 2015), 19.
- [2] Minjon, *Slag om de Grebbeberg*, 13.
- [3] Minjon, *Slag om de Grebbeberg*, 18.
- [4] Herman Amersfoort en Piet Kamphuis, *Mei 1940 De strijd op Nederlands grondgebied*, (Den Haag, Boom Uitgevers, 2007), 273.
- [5] Minjon, *Slag om de Grebbeberg*, 90.
- [6] Amersfoort, *Mei 1940*, 283.
- [7] Amersfoort, *Mei 1940*, 288.
- [8] Ministerie van Defensie, *Joint Doctrine Publicatie 5: Commandovoering* (Den Haag, ministerie van Defensie, 2012), 14.
- [9] De Slag om de Grebbeberg en Betuwstelling in mei 1940, "Begrippen en verklaringen," geraadpleegd op 24 januari, 2025. <https://www.grebbeberg.nl/index.php?page=strategie#:~:text=Tussen%20de%20front%2D%20en%20stoplijn,meter%20of%20meer%20uit%20elkaar>.
- [10] Idem.
- [11] Idem.

Onvoorspelbaar beleid

Mr. drs. C. Homan

Donald J. Trump is een genie in het trekken van de aandacht. Hoogtepunt tot dusver was zijn openbare ruzie (gesteund door zijn kloon James D. Vance) met Zelensky in de Oval Office in het Witte Huis. Donald Trump is een president die zijn maffioos cynisme en onvoorspelbaarheid dan ook als belangrijke troeven beschouwt. Hij staat symbool voor een concentratie van macht en nationalisme en vertoont een soort supergod-gedrag.

Zijn tweede inauguratie vond plaats in het Capitool, op dezelfde plek waar zijn medestanders vier jaar eerder politieagenten hadden aangevallen en verwond. De macht die hij gebruikte om de reischoppers van het Capitool gratie te verlenen, was aanvankelijk bedoeld om het land samen te brengen, namelijk om politieke tegenstanders van een president gratie te verlenen, en niet de aanhangers van de president. Het betrof politieke medestanders van Trump, die dus wetsovertreders waren en waarvan Trump eerst beweerde dat hij er niks mee te maken had, daarna dat ze 'uit het andere kamp' afkomstig waren, om uiteindelijk te concluderen dat er van een misdaad geen sprake was. Met Trump aan de macht zijn de traditionele usances echter voorbij.

De consensus dat de Verenigde Staten een goedaardige supermacht zou moeten zijn, geboren na WO-II, is ook verleden tijd. En Trump wil bovenal dat Amerika bevrijd wordt van normen, politieke correctheid, bureaucratie en, in sommige gevallen, zelfs van de wet. 'Macht gaat voor recht' is dan ook een belangrijk kenmerk van zijn beleid. Ook pluriforme meningsuiting legt hij de duimschroeven aan. Zo gaf hij zijn ambassades de order hun abonnementen op The Economist en de New York Times op te zeggen.

Wat overblijft is een mengeling van iets ouds en nieuws, een wereldbeschouwing uit het spoorwegtijdperk vermengd met de aspiratie om de vlag op Mars te planten.

Zijn onvoorspelbaarheid kent drie belangrijke aspecten.

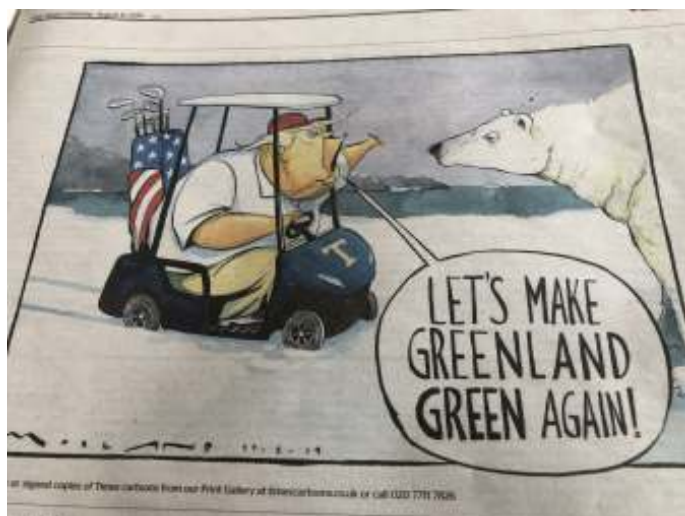
Grondgebied

Ten eerste stamt uit de 19e eeuw de opvatting dat de grens altijd moet opschuiven, ook door het grondgebied van andere landen in beslag te nemen. Denk aan de koloniale conferentie van Berlijn aan het eind van de 19e eeuw toen Europese landen Afrika onderling verdeelden. Trump gromde in zijn inaugurele rede over het Panamakanaal: "we nemen het terug". De Verenigde Staten moeten volgens Trump een groeiende natie zijn, een die de rijkdom vergroot en het territorium uitbreidt. Zo wil Trump Groenland kopen, Canada annexeren en van Gaza een vakantieoord maken. Trump voegde zich zo in het gezelschap van de imperialisten Poetin (de Krim, de Donbas etc.) en Xi Jinping (Zuid-Chinese Zee etc.). De verovering van grondgebied als beleid ligt echter al ruim een eeuw achter ons.

Trump besteedde in zijn toespraak niettemin aandacht aan de 'grote imperialistische president', William McKinley, die in 1897 het Witte Huis bemande. Zo voegde deze president, Hawaï, Guam, de Filippijnen en Puerto Rico aan het Amerikaanse grondgebied toe.

Liegen

Ten tweede is Trump is boos, wraakzuchtig en kleinzielig. Zo is Trump de nachtmerrie van een *factchecker*. Facebook, Instagram en WhatsApp kondigden aan dat ze hun *factcheckers* dumpen omdat Trump niet van *factcheckers* houdt. Net als Elon Musk zal Zuckerberg nu zogenaamde *community notes* gebruiken, een soort *fact-checking* - om het werk te doen, of niet te doen.

Trump wil Groenland kopen. Foto: Flickr, Alan Parkinson

Protesten in Canada tegen Trumps wens dit land te annexeren. Foto: Flickr, Province of British Columbia

We weten waarom Trump voorstander is van deze veranderingen. Hij weet dat feiten zijn vele leugens meestal in de weg en boven de wet staan. Trump is een 'eerlijke leugenaar'. Zuckerberg is meegegaan met het MAGA-ideaal dat de waarheid relatief is, en nog zorgwekkender, onbelangrijk is. Feiten en meningen zijn hetzelfde. Niettemin is Trump weer president. Dit ondanks 6 januari 2021, ondanks alle rechtszaken, ondanks alle leugens, ondanks alles. Tot zijn grootste leugens behoren de beweringen dat Oekraïne de oorlog begonnen is, en dat de Europese Unie is opgericht om de Verenigde Staten te "naaien".

Een droom van hem die uitkomt is de publieke vernedering van degenen waarvan hij denkt dat ze op hem neerkijken. Trump beschikt over het rijkste en gekste kabinet dat ooit is aangetreden. Hij heeft de ambtseed afgelegd als veroordeelde misdadiger. En hoewel rechter Merchan heeft gezegd dat er geen gevangenisstraf zou zijn voor de verkozen president, is hij wel veroordeeld.

Gekkenpolitiek

Ten derde is het zijn onvoorspelbare en risicovolle karakter in het buitenlands beleid. Op zijn tegenstanders komt hij over als gevaarlijk en onvoorspelbaar. Dat wil zoveel zeggen als onvoorspelbaar zijn, bizar en gek gedrag vertonen, om je tegenstander in de war te brengen. Zijn verleden als president belooft weinig goeds.

Zo zei president Trump dat Amerika met *fire and fury* zou reageren toen bekend werd dat Noord-Korea een kernkop voor z'n lange afstandsrocketten had ontwikkeld. Er volgde spierballentaal over en weer. Totdat een Noord-Koreaanse raketproef en een raketlancering boven Japan plaats vonden en dit niettemin niet leidde tot een Amerikaanse vervolgactie.

Trump leunt op de 'gekkentheorie' van het buitenlands beleid. Deze theorie van *madman* gaat ervan uit dat het uiten van schijnbaar ongelooflijke dreigementen - zoals het beginnen aan een nucleaire oorlog - geloofwaardiger zijn als ze afkomstig zijn van iemand die onvoorspelbaar en mogelijk onstabiel is. Maar in dit geval ging de theorie niet op.

De uitdrukking 'gek' is geïntroduceerd door uitspraken van de voormalige Amerikaanse president Richard Nixon. Deze president beweerde dat hij wilde dat zijn tegenstanders zouden denken dat hij zo geobsedeerd was door het communisme, dat hij niet in bedwang kon worden gehouden. Hij zou zelfs gek genoeg zijn om een nucleaire oorlog te beginnen, waardoor zijn vijanden gedwongen werden om vrede te smeken. Hoewel Nixon dit beeld zorgvuldig heeft opgesteld, werd het niet in de praktijk gebracht.

Het idee druist ook in tegen de neorealistische theorieën over internationale betrekkingen, die ervan uitgaan dat mensen rationeel zijn en de gevolgen van hun beslissingen in overweging nemen. In plaats daarvan houden gekken zogenaamd geen rekening met de gevolgen van hun acties.

In het geval van Trump leidt hij een land met een enorme militaire macht, maar in plaats van strategisch en berekenend te zijn zoals Nixon, is hij meer impulsief, ad hoc en incompetent. Nixon was dan ook een echte politicus die het spel kon spelen. Het beangstigende van de *madman*-theorie die Trump toepast, is dat hij geen grenzen heeft en zich er graag op voorstaat dat hij tot alles in staat is.

Deze eigenschappen hebben zeker invloed gehad op het buitenlands beleid van Trump, maar dit heeft meestal geleid tot roekeloze beslissingen. De lijst is lang: het opzeggen van de klimaatakkoorden van Parijs, het ontmantelen van de Iran-nucleaire deal, het terugtrekken uit de VN-Mensenrechtenraad, het stoppen van financiering van hulporganisaties, het terugtrekken uit de Wereldgezondheidsorganisatie, het dreigen uit de NAVO te stappen, en het aangaan van bizarre ontmoetingen met de Noord-Koreaanse dictator Kim Jong-un, wat resulteerde in een reeks 'liefdesbrieven' tussen de twee.

Bizarre fratsen

Trump's onvoorspelbaarheid speelde zich vooral af op het wereldtoneel door een reeks bizarre ontmoetingen met autocraten, zoals zijn serviliteit tegenover Vladimir Poetin in Helsinki in 2018, waar hij het woord van Poetin eerder geïmproviseerd dan de informatie van zijn Amerikaanse inlichtingendiensten.

De uitdrukking 'gek' is geïntroduceerd door uitspraken van de voormalige Amerikaanse president Richard Nixon.

Foto: Wikimedia Commons, Ollie Atkins, White House photographer

Trump beschikt over het rijkste en gekste kabinet dat ooit is aangetreden

Speech van Trump in juni 2017 waarin hij het opzeggen van de klimaatakkoorden van Parijs aankondigt, een van zijn roekeloze beslissingen.

Foto: Wikimedia Commons, Joyce N. Boghosian, the White House

De serviliteit van Trump tegenover Vladimir Poetin in Helsinki in 2018 was bizar.

Foto: Wikimedia Commons, kremlin.ru

En de frasen van Trump met Iran – het terugtrekken uit de nucleaire deal en dreigen met het bombarderen van Iraans cultureel erfgoed – waren weinig effectief om de nucleaire ambities van de Islamitische Republiek af te schrikken. In feite werden vervolgens in Iran hardliners gekozen bij de verkiezingen van 2021. Dit zou nu juist het laatste zijn wat de planners van het buitenlands beleid van de VS wilden.

'Madman theory'

Zijn adviseurs vertelden wel tegen de pers dat de *madman theory* zijn strategie is. Gedurende een groot deel van 2017 voerde Trump zijn retoriek ten opzichte van Noord-Korea op: "Noord-Korea kan het beste geen bedreigingen meer uiten voor de Verenigde Staten. ... Ze zullen worden geconfronteerd met vuur, woede en eerlijk gezegd macht, zoals deze wereld nog nooit eerder heeft gezien." In zijn toespraak in de Algemene Vergadering van de VN een maand later gaf Trump de Noord-Koreaanse leider Kim Jong-un de bijnaam 'Rocket Man' en beloofde hij dat de Verenigde Staten "Noord-Korea volledig zouden kunnen vernietigen".

Trump stopte echter met het beschippen van Kim in ruil voor ontmoetingen die weinig meer opleverden dan wat glanzende foto's. Hoewel Trump pochte dat zijn top met Noord-Korea een van zijn overwinningen op het gebied van buitenlands beleid is, heeft hij niet meer bereikt dan eerdere presidenten en blijft Kim Jong-un net zo'n gevaar voor de regionale stabiliteit als altijd.

Niettemin heeft Trump de gekkentheorie omarmd. Alleen biedt gek lijken beperkte voordelen bij het onderhandelen. Het tast in feite de geloofwaardigheid van een leider aan en ondermijnt de lange termijnbelangen van het buitenlands beleid van zijn land. De theorie van *madman* is dan ook niet echt strategisch.

Het idee van de gekkentheorie heeft een intellectuele afstamming die teruggaat tot Niccolò Machiavelli. In 1517 schreef Machiavelli dat het verstandig

was om dwaasheid te simuleren. Machiavelli suggereerde dus dat "het soms heel verstandig is om waanzin te simuleren". In het boek 'Thinking about the unthinkable' betoogde Herman Kahn dat 'een beetje gek lijken' (*look a little crazy*) een effectieve manier kan zijn om een tegenstander te dwingen de strijd op te geven.

Als anderen geloven dat een gek zo ongeveer alles kan doen als hij zijn zin niet krijgt, wordt de dreiging van escalatie geloofwaardiger - waardoor het logisch wordt om meer toe te geven om te de-escaleren.

Maar tot voor kort was de wetenschappelijke literatuur over de gekkentheorie sceptisch over de kans op succes. Volgens meerdere wetenschappelijke verslagen leverden de gekke gokken van Nixon bijvoorbeeld niets op in de vorm van concessies. Waarvan akte!

Trump stopte met het beschippen van Kim in ruil voor ontmoetingen die weinig meer opleverden dan wat glanzende foto's.
Foto: Wikimedia Commons, the White House

Lidmaatschap

De KVEO staat voor collectieve en individuele belangenbehartiging van haar leden. De vereniging kent een rayonindeling. Per rayon worden regelmatig samenwerkingsactiviteiten georganiseerd.

Alle officieren en gelijkgestelden van de Nederlandse krijgsmacht die uitzicht willen hebben op een eerlijk en goed pensioen kunnen lid worden van de KVEO. Dus zowel de voormalige als actief-dienende officieren, onder wie reserveofficieren, maar ook partners, burgerambtenaren van Defensie en nagelaten (ex)partners van de leden.

Leden ontvangen elk kwartaal het verenigingsblad met een keur aan interessante onderwerpen.

Het lidmaatschapsgeld voor leden en begunstigers bedraagt € 30 per jaar; het jaar van aanmelding is gratis.

Lid worden?

Scan de QR-code of mail naar:
ledenadministratie@kveo.nl

Zie ook:
www.kveo.nl

Das Deutsche Heer, de Duitse Landmacht in 2025

Kolonel b.d. drs. A.E. de Rooij

'Das Deutsche Heer', de Duitse Landmacht, is de belangrijkste internationale partner voor de Koninklijke Landmacht (KL). Het Duits/Nederlandse Legerkorps in Münster is al sinds de jaren negentig van de vorige eeuw het boegbeeld van de samenwerking. Daarnaast zijn de drie Nederlandse gevechtsbrigades sinds een aantal jaren ingebed in Duitse divisies en is in het Defensie Grondgebonden Luchtverdedigingscommando een Duitse eenheid van bataljonsgrootte geïntegreerd. Bovendien wordt er op diverse terreinen samengewerkt. De beide landmachten willen bijvoorbeeld de gezamenlijk commandostructuur versterken en zoveel mogelijk zaken op elkaar afstemmen, bijvoorbeeld systemen, materieelbehoefte en het ontwikkelen van kennis en de manier van werken, zoals doctrine. Het is dus van belang dat we kennis hebben van de Duitse Landmacht. In dit artikel geef ik hiertoe een aanzet.

Koude Oorlog

Tijdens de Koude Oorlog waren de Duitse strijdkrachten, opgericht tien jaar na de Tweede Wereldoorlog, in grootte de tweede van de NAVO. De aan de NAVO toegewezen troepen hadden in de jaren tachtig van de vorige eeuw een sterkte van twaalf divisies, ondergebracht in drie legerkorpsen en het binationale korps LANDJUT. De totale parate sterkte van de Bundeswehr bedroeg in die tijd bijna 500.000 militairen. Daarnaast waren er circa 800.000 reservisten. De grotendeels parate divisies bestonden, naast divisietroepen, uit 38 parate brigades (zeventien pantser-, vijftien pantserinfanterie- en drie luchtlandingsbrigades, alsmede een brigade bergtroepen en twee bij het veldleger ingedeelde territoriale brigades). De brigades waren vierkant. Dat wil zeggen dat ze over vier manoeuvrebataljons beschikten, naast gevechtssteun- en logistieke eenheden. Das Deutsche Heer beschikte indertijd over ruim 7.000 pantservoertuigen, waarvan ongeveer 4.000 gevechtstanks.

Bovendien beschikte de territoriale verdediging (*Heimatschutz*) over nog vier (deels) parate brigades, zes mobilisabele brigades en een groot aantal territoriale regimenten. In 1985 had het parate deel van de territoriale strijdkrachten een sterkte van 85.000 man. Dit kon in oorlogstijd worden vergroot tot 450.000 man. Daarnaast had das Deutsche Heer in vreedstijd een aanzienlijke opleidingscomponent.

Vredesdividend

Na het einde van de Koude oorlog werd Duitsland in 1990 herenigd. Dat had tot gevolg dat das Deutsche Heer zijn grootste sterkte bereikte, doordat de landmachteenheden van de Oost-Duitse Nationale Volksarmee (NVA) werden opgenomen in die van de Bundeswehr. De parate sterkte bedroeg toen 360.000 militairen, waarvan 58.000 voormalige Oost-Duitsers. Daarna inde Duitsland, net zoals ons land, het zogenaamde vredesdividend. Stapsgewijs werd de Bundeswehr - en daarmee ook das Deutsche Heer - verkleind, met als belangrijkste maatregel het afschaffen van de dienstplicht in 2011. Net zoals de KL bestaat das Deutsche Heer, naast burgerfunctionarissen, uitsluitend uit vrijwillig dienende militairen. De huidige personele sterkte bedraagt ruim 62.000, waarvan bijna 5.000 vrouwen.

Organisatie

De Duitse Landmacht staat onder leiding van de Inspekteur des Heeres. Hij zetelt met zijn staf, het Kommando Heer, in het Berlijnse stadsdeel Strausberg. Onder het Kommando Heer ressorteert een vijftal eenheden op divisieniveau. Daarnaast is das Deutsche Heer vertegenwoordigd in vijf multinationale korpsen.

Om met die laatste te beginnen. Duitsland levert een groot deel van drie legerkorpsstaven. Dat is ten eerste 1 German/Netherlands Corps. De korpsstaf telt militairen van twaalf nationaliteiten. De kern wordt gevormd door Duitsland en Nederland. Het korps behoort tot de zogenaamde Rapid Deployable Corps Headquarters van de NAVO. Een zelfde soort hoofdkwartier is het Eurocorps in Straatsburg. De kern hiervan wordt gevormd door militairen uit Duitsland, Frankrijk, België, Spanje, Polen en Luxemburg. Militairen uit diverse andere landen zijn werkzaam bij het korps. Het derde

Duitse infanteristen in 1968. Tijdens de Koude Oorlog waren de Duitse strijdkrachten in grootte de tweede van de NAVO.

Foto: Wikimedia Commons, Unterillertale

De totale parate sterkte van de Bundeswehr bedroeg tijdens de Koude oorlog bijna 500.000 militairen

Een Fuchs pantservoertuig. Foto: Wikimedia Commons, Tim Rademacher

hoofdkwartier waarin Duitse militairen een aanzienlijk aandeel hebben, is het Multinational Corps Nordeast in het Poolse Szczecin. Deze staf is in 1999 opgericht door Duitsland, Polen en Denemarken. Momenteel werken militairen uit meer dan twintig NAVO-landen op dit hoofdkwartier. Daarnaast is er een beperkt aantal Duitse militairen werkzaam op nog twee hoofdkwartieren, te weten het Rapid Reaction Corps France en het onder Britse leiding staande Allied Rapid Reaction Corps.

Naast drie operationele divisies (zie hierna) ressorteren twee andere eenheden op divisieniveau onder het Kommando Heer. Dat is ten eerste het Ausbildungskommando in Leipzig. Onder dit commando met een sterkte van 12.000 personen, ressorteren elf scholen c.q. opleidingscentra. Het andere commando is het Amt für Heeresentwicklung in Keulen. Deze staf is verantwoordelijk voor het ontwikkelen van concepten, het organisatie- en opleidingsbeleid en de materieelplanning.

Operationele eenheden

Van de twaalf divisies uit de Koude Oorlog resteren er momenteel nog drie. De eerste is de 1e Panzerdivision (Oldenburg). Naast divisie-eenheden beschikt deze eenheid over drie Duitse brigades: twee pantserbrigades en een pantserinfanteriebrigade. De twee pantserbrigades (9e Panzerlehrbrigade en 21e Panzerbrigade) beschikken elk over vier manoeuvre bataljons en een verkenningsbataljon. Bij de 9e Brigade zijn dit twee tank- en twee pantserinfanteriebataljons. De 21e Brigade beschikt echter niet over tanks. Bij de 41e Panzergrenadierbrigade is evenmin een tank eenheid ingedeeld, wel drie pantserinfanteriebataljons en een verkenningsbataljon. Naast deze Duitse eenheden maakt de Nederlandse 43e Gemechaniseerde Brigade uit Havelte deel uit van de 1e Panzerdivision. Bijzonder is dat bij deze brigade een gemengd Duits/Nederlands tankbataljon (414 Panzerbattalion) is ingedeeld.

De 10e Panzerdivision (Veitshöchheim) is de tweede 'zwarte' divisie van de Deutsche Heer. Bij deze divisie zijn naast de divisie-eenheden twee Duitse brigades ingedeeld, de 12e Panzerbrigade en de 37e Panzergrenadierbrigade. Beide brigades zijn 'vierkant' en hebben daarnaast een verkenningsbataljon. De pantserbrigade heeft twee tankbataljons en twee pantserinfanteriebataljons. De pantserinfanteriebrigade beschikt, naast drie pantserinfanteriebataljons over één tankbataljon. Naast deze twee brigades zijn de Duitse elementen van de Duits/Franse Brigade bij de 10e Panzerdivision ingedeeld. Dit zijn twee pantserinfanteriebataljons (*Jäger*) en een afdeling artillerie. Ook de 10e Panzerdivision beschikt over een Nederlandse brigade, de 13e Lichte Brigade uit Oirschot.

De derde divisie van de Duitse Landmacht is een bijzondere eenheid. Bij deze Division Schnelle Kräfte (Stadtallendorf) horen vier 'lichte' Duitse eenheden van brigadegrootte. De eerste is de 23e Gebirgsjägerbrigade. De kern van deze (Beierse) brigade wordt gevormd door drie bataljons bergtroepen. De tweede eenheid is het Kommando Spezialkräfte (KSK). Deze eenheid is vergelijkbaar met het Korps Commandotroepen. Naast de staf en ondersteunende eenheden zijn drie compagnieën commandotroepen, een compagnie speciale commandotroepen en een speciale verkenningscompagnie bij het KSK ingedeeld.

De 1e Luftlandebrigade is de derde eenheid van de Division Schnelle Kräfte. De kern van deze brigade wordt gevormd door twee parachutistenregimenten. De laatste (Duitse) eenheid van het KSK is het Kommando Hubschrauber, dat bestaat uit twee regimenten transporthelikopters (NH-90) en één regiment gevechtshelikopters (Tiger). Naast deze vier Duitse eenheden maakt ook de Nederlandse 11e Luchtmobiele Brigade (Schaarsbergen) deel uit van de Division Schnelle Kräfte.

Belangrijkste materieel

Het belangrijkste uitrustingsstuk van de Duitse landmacht is ongetwijfeld de Leopard 2 tank. De ontwikkeling van deze tank begon al in 1970 en de serieproductie begon in 1979. Tijdens de Koude Oorlog zijn er 2.125 Leopard 2's van vijf verschillende varianten (Leopard 2A0 - Leopard 2A4) aan de Deutsche Heer geleverd. Slechts 312 exemplaren daarvan zijn nog in Duits bezit. De Leopard 2 wordt echter, nog steeds geproduceerd. De nieuwste variant is de Leopard 2A8, die ook door ons land is besteld. Duitsland is volgens de huidige plannen voornemens het tankbestand in de komende vijf jaar op te voeren tot 433 stuks. Hiervan worden 123 tanks nieuw geproduceerd. De overige (oudere) tanks zullen worden opgewaarderd.

De Tiger gevechtshelikopter. Foto: Wikimedia Commons, MinDef

Leopard 2 tanks tijdens een schietoefening.

Foto: Wikimedia Commons, 7th Army Training Command

Van de twaalf divisies uit de Koude Oorlog resteren er momenteel nog drie

Een Panzerhaubitze 2000. Foto: Wikimedia Commons, Beeldbank NIMH

Het talrijkste pantserrupsvoertuig van de Duitse pantserinfanterie is nog steeds de Marder, die al uit de jaren zestig stamt. Dit voertuig is uitgerust met een 20mm snelvuurkanon en antitankraketten. Momenteel zijn er nog meer dan driehonderd Marders ingedeeld bij de *Panzergründlerbattalions*. De vervanger van de Marder is de Puma. Dit voertuig, dat sinds 2010 instroomt bij das Deutsche Heer, is voorzien van een 30mm kanon, een lanceerinrichting voor Spike antitankraketten en een granaatwerper voor nabijverdediging. De instroom van de Puma zou in 2020 al zijn afgerond, maar het voertuig kende veel mechanische problemen. Das Deutsche Heer heeft nu meer dan honderd Puma's in de bewapening. Uiteindelijk moeten vierhonderd stuks worden geleverd.

Naast pantserrupsvoertuigen beschikt das Deutsche Heer ook over twee typen pantserswielvoertuigen voor de infanterie. Deze zijn met name ingedeeld bij de *Jägerbattalions*. De oudste is de zeswieler Fuchs, die net als de Marder uit de jaren zestig stamt. Er zijn nog meer dan 650 stuks van dit voertuig bij de eenheden ingedeeld. Het tweede pantserswielvoertuig is een stuk moderner. Dit is de achtwielige Boxer, die ook bij de KL rondrijdt. De eerste serie Boxers voor Duitsland bestond uit 274 exemplaren. Een tweede serie van 131 stuks wordt momenteel uitgeleverd. Zowel de Fuchs als de Boxer zijn licht bewapend, met alleen een mitrailleur. Duitsland is echter van plan meer dan 270 stuks uit te rusten met een toren met een 30mm kanon en antitankraketten.

De Duitse lichte eenheden beschikken daarnaast over 120 stuks van de Wiesel. Dit lichte pantserrupsvoertuig heeft als taak de lichte infanterie te ondersteunen. Als hoofdbewapening heeft de Wiesel een 20mm kanon of een TOW lanceerinrichting.

Het laatste belangrijke pantservoertuig is de ook in Nederland bekende Fennek. Das Deutsche Heer beschikt over ruim 250 exemplaren van dit voertuig, waarvan ruim 175 in de verkenningvariant.

De Duitse artillerie-eenheden zijn uitgerust met of de Panzerhaubitze (PzH) 2000 of de MARS meervoudige raketwerper. De PzH, die ook bij de KL is ingedeeld, is uitgerust met een 155mm houwitser. Afhankelijk van het type munitie is het bereik van een granaat dertig tot zeventig kilometer. Das Deutsche Heer beschikt momenteel over 121 stuks, waarvan 75 stuks bij de afdelingen artillerie zijn ingedeeld. De MARS is een Amerikaans systeem, dat internationaal bekend staat als MLRS. Duitsland heeft 41 stuks van dit wapensysteem. Hiermee moeten acht batterijen worden uitgerust. De twaalf 237mm raketten kunnen over een afstand van maximaal veertig kilometer worden afgevuurd.

Das Deutsche Heer beschikt, zoals hierboven beschreven, over twee typen helikopter. De regimenten transporthelikopters zijn uitgerust met de NH-90, waarvan de maritieme variant in Nederland vliegt en in Duitsland de Tactische Transport Helikopter (TTH)-variant. Er zijn 82 NH-90's ingedeeld bij de twee regimenten. Het regiment gevechtshelikopters beschikt over 51 exemplaren van de Tiger antitankhelikopter. Deze door Duitsland en Frankrijk ontwikkelde gevechtshelikopter kan, in de Duitse versie, worden uitgerust met antitankraketten, 70mm ongeleide raketten, Stinger luchtafweerraketten of 12,7mm mitrailleurs. De Duitse versie van de Tiger beschikt niet over een boordkanon.

Ontwikkelingen

De geopolitieke ontwikkelingen van de laatste jaren hebben er voor gezorgd dat Duitsland, net als andere Europese landen, zijn defensie-uitgaven fors gaat verhogen. Na de honderd miljoen euro die bondskanselier Scholz in 2022 toezegde tijdens zijn toespraak over de *Zeitenwende*, heeft de komende regering in maart van dit jaar een grondwetswijziging door het parlement geleid, die het mogelijk moet maken de komende jaren nog eens honderden miljarden aan de defensie te besteden. Duidelijk is dat das Deutsche Heer zal worden uitgebreid en versterkt, maar hoe dit er precies zal gaan uitzien is nog onduidelijk. Twee organisatorische ontwikkelingen zijn inmiddels bekend en deels gerealiseerd.

De eerste is de oprichting van een extra divisie binnen das Deutsche Heer. Op 14 maart jl. vond de officiële oprichting plaats van de Heimatschutzdivisie. Deze divisie zal uiteindelijk uit vijf regimenten gaan bestaan en zal worden belast met de territoriale bescherming en verdediging. Daarnaast heeft deze eenheid het ondersteunen van de civiele autoriteiten bij crises en rampen in haar takenpakket.

Een tweede ontwikkeling is de versterking van de Duitse eenheden in Litouwen. De daar aanwezige *battlegroup*, waarvan ook een Nederlands detachement deel uitmaakt, zal worden uitgebreid tot een eenheid van brigadegrootte. Deze 45e Panzerbrigade is momenteel in oprichting, zal bestaan uit circa 4.800 militairen en zal worden ingedeeld bij de 10e Panzerdivisie. Naast de huidige *battlegroup* worden een tankbataljon, een pantserinfanteriebataljon, een afdeling veldartillerie en kleinere eenheden bij de brigade ingedeeld. De 45e Panzerbrigade zal de eerste eenheid worden die na de Tweede Wereldoorlog buiten Duits grondgebied wordt gelegerd.

Een Fennek vuurt zijn boordwapen af.
Foto: Wikimedia Commons, Bundeswehr-Fotos

Een Boxer pantserswielvoertuig op een oefenterrein.
Foto: Wikimedia Commons, Bundeswehr-Fotos

De huidige sterkte van das Deutsche Heer bedraagt ruim 62.000 mannen en vrouwen. Foto: Wikimedia Commons

Amerikaanse vergezichten; Europese blikvernaauwing

Prof. Dr. László Marác

De Amerikaanse president Donald Trump en zijn team hebben ingezet op het beëindigen van de oorlog in Oekraïne. Volgens officiële vertegenwoordigers van Oekraïne is de oorlog tegen de agressor Rusland zonder westerse steun niet meer te winnen. Het pad dat het team Trump is ingeslagen naar een vredesakkoord met Rusland, wordt door de Europese leiders maar schoorvoetend gevolgd. In mijn ogen zou Europa het liefst willen dat de oorlog tegen Rusland wordt voortgezet met de inzet van Amerikaanse troepen. Het team Trump heeft aangegeven dat die militaire dekking er niet gaat komen. In deze column een antwoord op de vraag waarom de VS onder Trump en de EU blijkbaar een geheel andere visie hebben op de oplossing van het 'Oekraïne-conflict'.

De Amerikaanse veiligheidsparaplu

Sinds de afloop van de Tweede Wereldoorlog zijn de Verenigde Staten verantwoordelijk geweest voor de Europese veiligheid. Tijdens de Koude Oorlog was de Sovjet-Unie de tegenspeler van de VS. De VS boden tegen een eventuele Sovjet-agressie militaire veiligheid, waar ook de Amerikaanse nucleaire paraplu boven West-Europa deel van uitmaakte. Generaties van Europese politici en beleidsmakers in de Brusselse EU-instellingen groeiden op zonder verantwoordelijkheid te nemen voor de Europese veiligheid. Daar kwam verder nog bij dat door de val van het communistische bewind in de Sovjet-Unie de VS de enige supermacht in de wereld waren en in die hoedanigheid te maken kregen met de verantwoordelijkheid voor de mondiale veiligheid. De Europeanen konden na de val van de Sovjet-Unie verder met de uitbouw van het EU-project, dat gebaseerd was op sociaaleconomische ontwikkeling. Deze omstandigheden veroorzaakten een Europese blikvernaauwing. De Europeanen hebben zich de afgelopen decennia niet alleen nauwelijks zorgen hoeven te maken over hun eigen veiligheid, maar nog minder over die van andere mondiale spelers. Met de verkiezing van de Amerikaanse president Trump is daar nu verandering ingekomen.

Schuivende Amerikaanse prioriteiten

De regering-Trump heeft aangegeven dat de prioriteiten van de VS gaan verschuiven. Allereerst is daar de binnenlandse problematiek die Trump wil gaan aanpakken. De achterban van Trump verwacht dat hij de Amerikaanse binnenlandse problemen, waaronder de kwakkelende economie die gebukt gaat onder een astronomische schuldenlast, op orde gaat brengen. Hoog op de agenda staat verder ook het terugdringen van de illegale migratie naar de VS, die de traditionele Amerikaanse *melting pot* in gevaar heeft gebracht. De toestroom van illegale migranten leidt tot polarisatie in de samenleving tussen voor- en tegenstanders en fragmentatie doordat nieuwkomers nauwelijks meer integreren in de Amerikaanse samenleving. Deze en vele andere binnenlandse problemen vragen van Trump en zijn team om oplossingen. Daarnaast maakt het mondiale geopolitieke speelveld een verandering door. De spectaculaire opkomst van China als wereldmacht heeft dit speelveld drastisch veranderd. In de buitenlandse politiek van Trump heeft de relatie met China absolute prioriteit. Hier volgt Trump de buitenlandse politiek van een van zijn voorgangers, president Obama, die in 2012 een nieuwe oriëntering in de Amerikaanse buitenlandse politiek lanceerde, namelijk de 'Pivot to East Asia' waar ook de opbouw van veiligheidsstructuren in Oost-Azië deel vanuit maakte. In het licht van deze uitgebreide agenda is het slagveld in Oost-Oekraïne voor het team Trump slechts een bijzaak, die de Europeanen zelf dienen op te lossen.

Trump en de Russen

Europa heeft zich daarbij vooralsnog niet neergelegd. Trump kreeg in het Witte Huis bezoek van een serie Europese politici, waaronder de Franse president Macron, de Britse premier Starmer, en de Oekraïense president Zelensky, die allemaal in het Oval Office kwamen bepleiten dat Europa bereid is om troepen te sturen naar Oekraïne, mits de VS zorgt voor een *backstop*, dat wil zeggen militaire dekking van de Europese troepen. Trump bedankte voor de gevaarlijke escalatie van het Oekraïne-conflict en zocht toenadering

Bijeenkomst van de Amerikaanse en Russische ministers van Buitenlandse Zaken in Saoedi-Arabië. Team Trump heeft het pad ingeslagen naar een vredesakkoord met Rusland. Foto: Wikimedia Commons, US Department of State.

Immigranten bij de Mexicaans- Amerikaanse grens. Hoog op de agenda van de regering-Trump staat het terugdringen van de illegale migratie naar de VS. Foto: Wikimedia Commons, US Customs and Border Protection

tot de Russen om zo snel mogelijk een wapenstilstand in Oekraïne te bewerkstelligen, die de basis kan worden van een duurzame vrede met Rusland. De Europese focus op Oekraïne, die vooral aangedreven wordt door ideologisch motieven, zorgt ervoor dat de Europeanen niet kunnen begrijpen dat de VS onder Trump met een serie mondiale vraagstukken geconfronteerd worden, die van direct belang zijn voor de status van de VS als supermacht. Deze vraagstukken kunnen zonder de Russen niet kunnen worden behandeld, zoals de vraag in hoeverre de BRICS, waarvan Rusland een van de oprichters is, een bedreiging vormen voor de status van dollar als reservemunt van de wereld en het mondiale geldsysteem. En hoe zit het met ontginning van het arctische gebied waar Trumps geopolitieke opmerkingen over Canada en Groenland betrekking op hebben? In het arctische gebied is Rusland een van de belangrijkste spelers; en dan nog maar te zwijgen over de dreiging van oorlog in het wespennest van het Midden-Oosten, waar Rusland als bevriende partner van vijand Iran een sleutelrol speelt. Dit alles bij elkaar maakt de Oekraïne-kwestie voor de VS onder Trump inderdaad een *sideshow*.

'Rethink Europe'

Dit geldt echter niet voor de Europeanen. Om het in Europese ogen Amerikaanse verzuken in Oekraïne te compenseren, worden allerlei initiatieven opgetuigd om het 'Russische gevaar' dat niet alleen Oekraïne, maar heel Europa zou bedreigen, in te dammen. Premier Starmer nam het initiatief voor een *coalition of the willing* waar twaalf EU-landen aan deelnemen die bereid zijn de oorlog in Oekraïne voort te zetten. De voorzitter van de Europese Commissie, Ursula von der Leyen, kondigde het 'Rearm Europe' project aan, waarvoor zij onder de EU-lidstaten maar liefst achthonderd miljard euro wil ophalen. Hoewel de opbouw van Europese defensie in principe toegejuicht moet worden, is het niet realistisch om de verwaarlozing ervan, die decennialang heeft voortgewoekerd onder de Amerikaanse veiligheidsparaplu, binnen een aantal maanden te willen opheffen, laat staan dat er op korte termijn een Europese defensie staat die het Oekraïne-conflict in zijn eentje militair kan oplossen. Naast 'Rearm Europe' zouden de Europeanen ook moeten gaan nadenken over wat ze met de EU precies willen. Wat is het einddoel van de Europese integratie? Blijft het een overwegend economisch project of wordt het een geopolitiek project? Het Oekraïne-conflict heeft pijnlijk blootgelegd dat Europa op dit ogenblik niet beschikt over zelfstandi-

Installatie voor de winning van uranium en zeldzame aardmetalen op Groenland. De interesse van Trump in het eiland is mede gebaseerd op ontginning van dergelijke mineralen. Foto: Flickr, Bentley Systems

De Europeanen zouden ook moeten gaan nadenken over wat ze met de EU precies willen

ge vredesplannen, diplomatieke initiatieven en politici die op het wereldtoneel iets voor elkaar kunnen krijgen. De Europese veiligheid kan en mag derhalve niet alleen in tegenstelling tot Rusland worden bepaald. Dat is een te smalle basis voor een Europese toekomst.

Israëliëse luchtbombardementen in de Gazastrook., Rusland speelt als bevriende partner van vijand Iran een sleutelrol in het wespennest van het Midden-Oosten. Foto: Wikimedia Commons, Jaber Jehad Badwan

Aandacht voor de Atlantikwall

Jan van den Berg

De Atlantikwall is een van de meest in het oog springende restanten van de Tweede Wereldoorlog. In Nederland is er veel belangstelling voor deze verdedigingslinie, maar er was nooit veel beleid gericht op het behoud ervan. Dat is aan het veranderen, zoals blijkt uit het verschijnen van een rapport van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en De Atlantikwall Atlas.

Oorlogen laten sporen na in de vorm van bouwwerken. Vrijwel ieder Europees land staat vol met vestingen, forten en bunkers, die herinneren aan de menselijke neiging om conflicten uit te vechten met geweld. Deze worden na de strijd soms verwoest, soms vergeten en soms gekoesterd. In Nederland is de Atlantikwall daarvan een goed voorbeeld.

Vijfduizend kilometer lengte

Deze naam staat voor een vijfduizend kilometer lange reeks verdedigingswerken, die de hele Atlantische kust bestrijkt van het door Duitsland bezette deel van Europa in de jaren 1940 - 1945. De Atlantikwall was een enorm pan-Europees project. Het omvatte bunkers, geschut, radarinstallaties, zoeklichten en tankversperringen in Noorwegen, Denemarken, Duitsland, Nederland, België en Frankrijk en op de Kanaaleilanden.

Het is niet duidelijk hoeveel constructies er deel van uitmaakten. Een studie uit 2021 komt alleen al wat de bunkers betreft tot een totaal van 12.744. En dat betreft dan alleen de bunkers met wand- en dakdiktes van minimaal twee meter gewapend beton; de exemplaren in zogeheten *Ständiger Ausbau*. Daarnaast zijn er, vooral in Nederland, bunkers met minder dikke muren en daken en constructies van baksteen; de zogeheten *Verstärkt feldmässiger Ausbau*.

Bijna de helft van de *Ständiger Ausbau* stond in Frankrijk, waarvan nu nog ongeveer 45 procent bestaat. Nederland had na Frankrijk de meeste *Ständiger Ausbau* bunkers, namelijk 2.020, waarvan de helft er nog is. Hoe vreemd het ook mag klinken; Duitsland telde met 273 het kleinste aantal van dit soort bunkers. Daar is vrijwel niets van over.

Wereldwijd is de Atlantikwall qua lengte en omvang alleen vergelijkbaar met de Chinese Muur. Dat wil niet zeggen dat de linie uniek is. Frankrijk had immers de Maginotlinie, Duitsland de Westwall of Siegfriedlinie en de Sovjet-Unie de Stalinlinie. En dan hebben we, dichter bij huis en aanzienlijk geringer in omvang, de Stelling van Amsterdam en de waterlinies. Voor de laatste is er al lange tijd veel aandacht van zowel de overheid als het publiek. Zo zijn de Hollandse Waterlinies en de Stelling van Amsterdam erkend als werelderfgoed. Voor de Atlantikwall is er tot nu toe minder aandacht.

Vrijwilligers zijn essentieel

We mogen wel stellen dat de aandacht voor de bunkers vooral levend is gehouden door organisaties van vrijwilligers die langs de hele Nederlandse kust bunkers hebben uitgegraven, onderzocht en in de vorm van veelal kleine musea toegankelijk hebben gemaakt voor het publiek. Van Schiermonnikoog tot Walcheren zijn er ten minste zeven musea met het woord 'bunker' in de naam. Vrijwel alle Nederlandse publicaties over de Atlantikwall zijn van de hand van vrijwilligers die vaak bij dergelijke musea betrokken zijn.

Dat is op zich een uitstekende zaak, maar een systematisch overzicht van de Nederlandse Atlantikwall als geheel ontbrak tot voor kort. Nu is er De Atlantikwall Atlas, die deze leemte vult. De publicatie hiervan is een initiatief van Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), die tegelijk met deze atlas de Visie Atlantikwall liet verschijnen.

Hiermee is een keerpunt bereikt in de omgang met de restanten van de Atlantikwall. Na de Tweede Wereldoorlog zijn honderden bunkers gesloopt, tientallen zijn omgebouwd tot vakantieverblijven en talrijke exemplaren zijn simpelweg vergeten, doordat ze in natuurgebieden lagen. Particulieren hebben, zoals gezegd, het nodige gedaan om bunkers te behouden, maar overheden waren terughoudend, wegens de pijnlijke herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog die de Atlantikwall kon oproepen.

Propagandaposter voor de Atlantikwall, een van de meest in het oog springende restanten van de Tweede Wereldoorlog.

Afbeelding: Wikimedia Commons, Streekarchief Midden-Holland

Een bunker in duinen bij Ilmuiden. 12.744 bunkers met wand- en dakdiktes van minimaal twee meter gewapend beton maken deel uit van de Atlantikwall. Foto: Wikimedia Commons, Janericloebe

Visie voor behoud

Die terughoudendheid wordt minder. In 2019 gaf de minister van cultuur aan de RCE de opdracht om een visie te formuleren op het behoud van de Atlantikwall. Deze "beveelt een zorgvuldige, integrale omgang met de overgebleven resten aan, benaderd als systeem, waarbij behoud het uitgangspunt is", zo staat in de inleiding te lezen. Wat betekent dat concreet?

Het uitgangspunt is om de resten van de Atlantikwall voor de lange termijn te behouden. Dat kan het beste door bunkers zoveel mogelijk een nieuwe functie te geven. Dat is niet nieuw. Zo zijn er bunkers in gebruik als opslagplaats, oefenruimte voor muziekgroepen of onderkomen voor vleermuizen. Verder is het zaak meer aandacht te geven aan de Atlantikwall. Vele bunkers zijn immers letterlijk nauwelijks zichtbaar, omdat ze in natuurgebieden liggen en geheel of gedeeltelijk onder het zand liggen.

Ook beleidsmatig moet er volgens de RCE meer gebeuren. Het behoud van bunkers en complexen is gediend bij integratie in de ruimtelijke plannen van provincies en gemeenten. Waar mogelijk zou de samenhang tussen de verdedigingswerken en hun omgeving zichtbaar moeten blijven. Om deze redenen moet de Atlantikwall daarom ook bij beleidsmakers beter in beeld komen.

Rijksmonumenten

Hoewel er dus nu pas een integraal beleid wordt ontwikkeld voor het behoud van de Atlantikwall als erfgoed, zijn delen ervan al beschermd, laat Jeltje van Oudheusden, woordvoerder van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, weten. "Er zijn 27 rijksmonumenten, waaronder losse objecten, zoals ook de bunker van Seyss-Inquart in Den Haag en clusters als de flak- en kustbatterijen Olmen en Heerenduin in IJmuiden." (Arthur Seyss-Inquart was als Rijkscommissaris de feitelijke machthebber in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog) (Flak staat voor *Flugabwehrkanone*).

Daarnaast wordt de *Schnellbootbunker* een rijksmonument. De daarbij horende *Torpedobunker* echter niet. De eerste is met afmetingen van 250 bij 120 meter de grootste bunker in Nederland. Met wanden en een dak van 3,5 meter dik gewapend beton was slopen na de oorlog nauwelijks een optie en dus is de bunker blijven staan. Diverse bedrijven hebben er een vestiging gehad. Momenteel is de grootste gebruiker - hoe toepasselijk - de cementfabriek Cebo.

Van Opheusden hoopt dat deze bunker dit voorjaar de monumentenstatus krijgt. "We hebben nu geen plannen om nog meer objecten van de Atlantikwall deze status te geven, maar we doen daar wel onderzoek naar." Overigens hebben ook provincies en gemeenten dergelijke objecten als monument aangemerkt. Zo heeft de gemeente Bloemendaal recent een bunkercomplex als gemeentelijk monument aangewezen.

Andere landen

Ook in andere landen worden overblijfselen van de Atlantikwall beschermd, al gebeurt dat op uiteenlopende manieren. In Noorwegen is de Norwegian Defense Estate Agency verantwoordelijk voor de meeste constructies. Er is echter geen beleid om deze als erfgoed te conserveren.

Dat is anders in Denemarken, waar het Deense equivalent van Staatsbosbeheer al lange tijd zorgt voor het behoud, de ontsluiting en de toeristische exploitatie van bunkers. Zowel de exemplaren in bezit van de overheid als van particulieren worden beschermd, ook al hebben ze geen officiële status als monument. Bepaalde bunkers zijn in gebruik als schuilkelders of als repetitieruimtes voor muziekgroepen.

In België zijn grote delen van de Atlantikwall na de oorlog gesloopt, omdat ze de ontwikkeling van de kust voor toerisme in de weg stonden. Daar staat tegenover dat België het best bewaarde en toegankelijke complex heeft in de vorm van Domein Raversijde. Dit omvat niet alleen geschutsbunkers voor kustverdediging van de Atlantikwall, maar ook batterij Aachen: de best bewaarde Duitse kustbatterij uit de Eerste Wereldoorlog.

Frankrijk telt zoals gezegd de meeste bunkers van de Atlantikwall. De nationale overheid houdt zich niet bezig met het beheer. Dat is een taak van lokale overheden, die dan ook vele complexen in stand houden. Deze dienen al tientallen jaren als trekpleister voor toeristen. De nadruk ligt op de invasiestranden. Deze zijn zelfs voorgedragen voor plaatsing op de UNESCO-lijst van werelderfgoed.

De bunker van Seyss-Inquart in Den Haag is een rijksmonument.
Foto: Wikimedia Commons, oSeveno

Wereldwijd is de Atlantikwall qua lengte en omvang alleen vergelijkbaar met de Chinese Muur

De 'Schnellbootbunker' in IJmuiden wordt een rijksmonument.
Foto: Wikimedia Commons

Een observatiebunker op Kanaaleiland Guernsey maakt nog altijd indruk.
Foto: Wikimedia Commons, Man vy

De Kanaaleilanden nemen een aparte plek in. Zij vormden het enige Britse grondgebied dat door Duitsland werd bezet. Om die reden zijn er proportioneel veel verdedigingswerken aangelegd. Deze hebben vaak een eigen vorm, die elders niet voorkomt. Dit is niet alleen ingegeven door operationele overwegingen. Met name observatiebunkers hadden ook tot doel om door hun vorm indruk te maken en dienden daarmee de Duitse propaganda. De bunkers worden beheerd door de particuliere Channel Islands Occupation Society.

Tot slot Duitsland zelf. Hier zijn nog maar tien bunkers volgens standaardontwerp over. De meeste zijn kort na de oorlog op last van de Geallieerden gesloopt. Voor de Duitsers zijn de resten van de Atlantikwall nog altijd een 'beladen erfgoed', dat teveel herinnert aan een duistere periode in de geschiedenis.

De Visie Atlantikwall van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed kan n gedownload worden via de link: <https://www.cultureelerfgoed.nl/publicaties/publicaties/2024/01/01/visie-atlantikwall>

Atlas geeft mooi overzicht van Nederlandse Atlantikwall

Het aantal publicaties over Duitse bunkers in Nederland is enorm en daar is nu De Atlantikwall Atlas bijgekomen. Dit is een zeer welkome aanvulling. Veel publicaties beschrijven onderdelen van de Atlantikwall, zoals bunkercomplexen rond plaatsen als Scheveningen, IJmuiden en Den Helder. Bovendien gaat het meestal over de betonnen restanten en is er weinig aandacht voor tankgrachten, loopgraven en andere 'zachte' restanten.

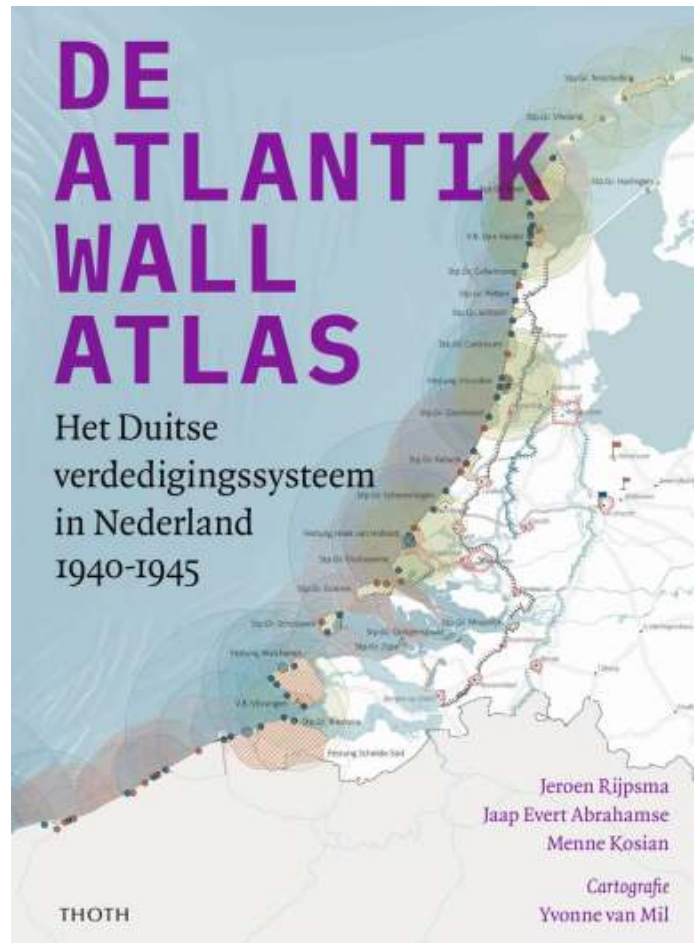
Zo niet in de nieuwe atlas. Deze geeft voor het eerst een systematisch overzicht van de complete Atlantikwall in Nederland. De nadruk ligt daarbij op de verdedigingscomplexen als geheel en niet op afzonderlijke componenten. De samenhang tussen de complexen onderling en de samenhang met de bredere omgeving worden zo duidelijk.

Dat is om twee redenen een ingewikkeld geheel. In de eerste plaats doordat de Atlantikwall is gebouwd tijdens een oorlog waarin de strategische omstandigheden voortdurend veranderden. Pas toen de Duitse veldtocht in de Sovjet-Unie eind 1941 tot staan was gekomen, maakten de Duitsers serieus werk van de kustverdediging en begon het bouwen van bunkers en dergelijke pas goed. Doordat de Duitse legers steeds meer in de verdediging werden gedwongen, veranderde ook de positie van de Atlantikwall binnen het totale concept van verdediging. De Atlas laat met behulp van kaarten zien, hoe de Atlantikwall in de loop van de oorlog is ontwikkeld.

In de tweede plaats vervulde de Atlantikwall diverse functies. Wat het meest in het oog springt is de verdediging tegen een geallieerde invasie op het Europese vasteland. Daarvoor zijn duizenden bunkers gebouwd. Deze hebben een belangrijke rol gespeeld bij de invasiestranden in Noord-Frankrijk en rond de monding van de Schelde (met name op Walcheren).

De Atlantikwall speelde ook een grote rol bij de luchtverdediging. Die was in de eerste plaats nodig voor de verdediging van de werken zelf. Maar het zware luchtafweergeschut, met kalibers van 88 en 105 mm, deed ook dienst tegen bommenwerpers die van Engeland naar Duitsland vlogen. Zo was het Verdedigingsgebied IJmuiden berucht onder geallieerde vliegers wegens de vele zware flak-batterijen. Deze waren uiteraard ook van belang voor de verdediging van de haven, de elektriciteitscentrale en de Hoogovens die in en rond IJmuiden gesitueerd waren.

Verder omvatte de Atlantikwall tientallen radarinstallaties van zowel de Kriegsmarine als de Luftwaffe langs de Nederlandse kust voor het opsporen van vliegtuigen en schepen. Opvallend daarbij zijn installaties van het type Mammut-Cäsar met een antenne van dertig bij vijftien meter en een

bereik van driehonderd kilometer, waarvan er een paar in Nederland stonden.

Dan zijn er nog de bunkers voor kleine, snelle mijnenvegers en torpedoboten (*Minenräumboote* en *Schnellboote*) en de vele hindernissen voor tanks en andere voertuigen, die een invasie moesten bemoeilijken. Deze bevonden zich niet alleen aan de zeezijde van de Atlantikwall, maar ook aan de landzijde om een aanval 'in de rug' af te slaan. Hiertoe dienden tankgrachten, drakentanden en *Steilhänge*. Die kunnen we omschrijven als steile dijken van zand, waar voertuigen moeilijk overheen konden rijden. Al deze obstakels waren gelardeerd met bunkers voor kanonnen en mitrailleurs.

De Atlas geeft behalve een chronologisch overzicht van de opbouw van de Atlantikwall een duidelijk beeld van diverse centrale onderdelen, zoals de Festung Hoek van Holland, het Verdedigingsgebied IJmuiden en de Stützpunktgruppe Scheveningen. Daarnaast worden de rollen van de Luftwaffe en de Kriegsmarine uiteengezet. Details over geschut, radarinstallaties of bunkertypen staan niet in de Atlas. De focus ligt op de functie van deze componenten in het geheel van de Atlantikwall.

De Atlas is duidelijk geschreven en goed geïllustreerd. Zoals de naam suggereert zijn er tal van kaarten en wel op diverse schaalniveaus, bijvoorbeeld van stellingen rond Den Helder en de monding van de Schelde, kaarten van Nederland als geheel, maar ook kaarten die tonen hoe de Atlantikwall er in andere landen bij lag. Al met al is de Atlas een waardevolle aanvulling op de vele boeken die al over de Atlantikwall verschenen zijn.

De Atlantikwall Atlas - Het Duitse verdedigingssysteem in Nederland 1940-1945
Jeroen Rijpsma, Jaap Evert Abrahamse, Menne Kosian
Uitgeverij Thoth
ISBN 978 90 6868 871 9
128 blz.

Defensienieuws

Kolonel b.d. drs. A.E. de Rooij

België ontvangt het eerste Griffon pantservoertuig

Afgelopen februari werd bekend dat het eerste Griffon pantservoertuig eind vorig jaar vanuit Frankrijk naar België is gebracht om daar te worden afgebouwd. Dit gebeurde in het kader van het CaMo (Capacité Motorisée) programma. CaMo, waarin inmiddels ook Ierland interesse heeft, is een binationale overeenkomst tussen Frankrijk en België uit 2019 met als doel te komen tot standaarden op de gebieden van militaire mobiliteit en operationele interoperabiliteit. Het programma behelst onder meer de verwerving door België van bijna vierhonderd Griffon pantserwielvoertuigen, zestig Jaguar verkennings- en gevechtsvoertuigen en negen Caesar 155mm houwitser. In het kader van CaMo is in Staden, België een nieuwe fabriek gebouwd voor de productie van de Griffons.

In de fabriek in Staden zullen de 382 Griffons die door België zijn besteld, worden geassembleerd en getest alvorens ze aan de Belgische Landcomponent worden overgedragen. Volgens plan zullen uiteindelijk per maand negen Griffons worden afgeleverd. De laatste voertuigen worden dan in 2031 operationeel. Er zullen diverse varianten van de Griffon worden geproduceerd, waaronder een mortierdrager, een genievoertuig en een medische variant.

De Griffon staat ook bekend als de VBMR (Véhicule Blindé Multi-Rôle). Het is een 6x6 pantserwielvoertuig, ontworpen om in de Franse krijgsmacht de VAB (Véhicule de l'Avant Blindé) uit de jaren zeventig te vervangen. Het voertuig weegt compleet uitgerust 25 ton en beschikt over een Renault-motor met een vermogen van vierhonderd pk. De Griffon heeft op de weg een maximum snelheid van negentig km/u en het voertuig heeft een operationeel bereik van achthonderd km. Het is beschermd tegen pantserdoorborende projectielen van 14,5mm, maar kan worden voorzien van extra bepantsering. De Belgische Griffons zullen worden uitgerust met een op afstand bediende toren van FN Herstal. De bewapening van de standaard infanterie-uitvoering bestaat uit een 7,62mm mitrailleur, een 12,7mm mitrailleur of een 40mm granaatwerper. Plaatsing van een Akeron lanceerinrichting voor antitankraketten behoort tot de mogelijkheden.

Bron: Army Recognition

Een Griffon pantservoertuig van de Franse landmacht.

Foto: Wikimedia Commons, Killyan.B13

Admiraal Franchetti houdt een toespraak staand voor de Orca XLUUV.

Foto: Wikimedia Commons, US Navy

Fabrikant vraagt steun voor de ontwikkeling van de Leclerc Evolution tank

In februari van dit jaar heeft het bedrijf KNDS (een fusie tussen Krauss-Maffei Wegman en Nexter) steun gevraagd bij de Franse regering voor de ontwikkeling en eventuele export van de Leclerc Evolution gevechtstank. Deze tank is, evenals de Duitse Leopard 3, bedoeld als een interim model, omdat naar verwachting het Frans/Duitse Main Ground Combat System (MGCS), de vervanging van de Leopard 2 en Leclerc tanks, pas in de jaren veertig van deze eeuw in productie zal worden genomen.

Waar de Leopard 3 zal worden uitgerust met een 130mm kanon, is voor de Leclerc Evolution een 120 mm Ascalon-kanon voorzien, dat echter kan worden vervangen door een 140mm kanon. Vervanging van het kanon zou in minder dan één uur kunnen worden uitgevoerd. Het Ascalon-systeem is voorzien van een autolader met 22 granaten. Ondanks de autolader zal de bemanning van de Leclerc Evolution bestaan uit vier personen, waarbij de plaatsvervangend commandant, gezeten in de romp, verantwoordelijk is voor de sensoren en andere elektronische systemen. De tank is naast de hoofdbewapening uitgerust met een coaxiale mitrailleur, een op afstand bediende ARX 30 toren tegen drones en een granaatwerper voor actieve verdediging op de kortere afstanden.

Duitsland heeft inmiddels besloten de productie van de Leopard 3 te financieren. In Frankrijk is dit wat betreft de Leclerc Evolution (nog) niet het geval. Volgens de huidige plannen zal het land blijven opereren met tweehonderd Leclerc XLR tanks, die een beperkt moderniseringsprogramma zullen ondergaan.

Bron: Army Recognition

De Leclerc Evolution gevechtstank met 120mm kanon. Foto: Army Recognition

Amerikaanse marine vergroot haar onbemande onderwatercapaciteit met de Boeing Orca

Vorig jaar 6 december bezocht de inmiddels door president Trump ontslagen Chief of Naval Operations, admiraal Lisa Franchetti de Boeing-werf in California om persoonlijk de Orca in ogenschouw te nemen. De Orca is de benaming van het Extra Large Unmanned Undersea Vehicle (XLUUV). Met haar bezoek benadrukte Franchetti het belang dat de Amerikaanse marine hecht aan oorlogvoering onder water.

De Orca XLUUV onderging eind vorig jaar een testprogramma van de fabrikant met zowel beproevingen aan de kade als op volle zee. Dit eerste exemplaar is inmiddels aan de marine overgedragen om gedurende dit jaar verder getest te worden. Daarna zal de Orca worden overgedragen aan het Unmanned Undersea Vehicles Squadron (UUVRON) 3 van de marine en kan de boot operationeel worden ingezet.

De Orca XLUUV is de eerste onbemande onderzeeboot in zijn soort en heeft een extreem grote actieradius van 6.500 zeemijl (meer dan 12.000 km). Hierdoor kan de boot maanden achter elkaar worden ingezet. De Orca zelf is zestien meter lang, maar kan door de modulaire constructie worden verlengd tot 26 meter door er een extra module aan te koppelen. Het vaartuig wordt aangedreven door een hybride diesel-/elektromotor. De batterijen, die nodig zijn voor aandrijving onder water, worden opgeladen als de boot aan de oppervlakte vaart. De maximum snelheid van de Orca is acht knopen (15 km/u), maar de normale kruissnelheid is drie knopen (5,6 km/u). De Orca kan voor een scala aan operaties worden gebruikt, waaronder verkenning boven en onder water, elektronische oorlogvoering en onschadelijk maken van zeemijnen.

Bronnen: Army Recognition, Wikipedia

ONAFHANKELIJK DEFENSIEMAGAZINE

UITGAVE VAN DE KONINKLIJKE NEDERLANDSE VERENIGING 'ONS LEGER'

ARMEX

Voor een krijgsmacht die ertoe doet!

De zorg voor een deugdelijke krijgsmacht was in 1912 aanleiding om de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger' op te richten. De onverantwoord grote bezuinigingen van de laatste decennia tonen aan dat we ons nog steeds zorgen moeten maken, ondanks dat recent de eerste voorzichtige stappen zijn gezet om het vermogen van de krijgsmacht te repareren. De Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger' zet zich daarom ook in onze tijd in voor een krijgsmacht die er toe doet!

Zij spant zich in voor een breed draagvlak voor onze krijgsmacht in de samenleving en draagt die boodschap uit naar de politiek, de industrie, de wetenschap en de media. Daarnaast toont zij zich betrokken bij uitgezonden militairen en hun relaties.

De vereniging organiseert tal van activiteiten zoals lezingen en bezoeken aan militaire locaties. Aan de Rijksuniversiteit Groningen is namens de vereniging in samenwerking met het Nederlands Instituut voor Militaire Historie, een bijzondere leerstoel met als leeropdracht "Militaire geschiedenis, in het bijzonder de periode na de val van de Muur" ingesteld. Ook kent de KNOVL de Prins Mauritsmedaille toe aan personen of organisaties, zowel binnen als buiten de krijgsmacht, die zich verdienstelijk hebben gemaakt voor de krijgsmacht.

Voelt u zich betrokken bij de krijgsmacht en ondersteunt u onze doelstelling, wordt dan lid van de Koninklijke Nederlandse Vereniging 'Ons Leger'. Meer bijzonderheden kunt u vinden op onze website: <https://onsleger.nl/>.

